

Бачення політичного майбутнього України в матеріалах Кирило-Мефодіївського товариства

Софія Дем'яненко, студент^і (ORCID: 0009-0008-4274-6085)

Київський національний університет будівництва і архітектури, проспект Повітряних Сил, 31, Київ, Україна, 03037

АНОТАЦІЯ

Представлено результати досліджень матеріалів Кирило-Мефодіївського товариства.

Ключові слова: українська інтелігенція, суспільно-політичні ідеї, національне відродження, демократичні зміни, ідеї братства.

1. ВСТУП

Це робота щодо аналізу діяльності першої нелегальної політичної організації – Кирило-Мефодіївського товариства, яке було започатковане у 1846-му році у Києві, а завершило своє існування в 1847-му році. Незважаючи на такий короткий період, товариство суттєво вплинуло на розвиток української національної свідомості.

2. МЕТА

Привернути увагу до Кирило-Мефодіївського товариства, провести аналіз його програмних документів, які вплинули на розвиток української політичної думки та заклали фундамент для розвитку нового політичного руху.

3. ОСНОВНІ АСПЕКТИ

Кирило-Мефодіївського товариства було започатковане в Києві у 1846-му році групою українських інтелектуалів. Спільнота налічувала 12 діячів, але основними засновниками були:

- Микола Костомаров — історик та професор університету;
- Тарас Шевченко — художник, письменник, автор першої збірки поетичних творів «Кобзар»;
- Пантелеймон Куліш — письменник, автор книги «Чорна рада»;
- Микола Гулак — службовець та дослідник з історії права. Це була еліта тогочасної молоді інтелігенції [2].

За мету братства було прийнято позицію об'єднання всіх слов'янських народів в федерацію, з столицею в Києві.

Крім Т. Шевченка, М. Костомарова, М. Савича, всі вони були молодими людьми віком від 19 до 25 років. Товариство мало свій тасмний знак — перстень з написом «святий Кирило та Мефодій січень 1846 року».

4. ОСНОВНИЙ ПРОГРАМНИЙ ДОКУМЕНТ

Основні положення політичної програми братства розписали в основному програмному документі «Закон Божий» або «Книга буття українського народу» (автор-Микола Костомаров) (Рис. 1). Статут слов'янського товариства святого Кирила і Мефодія складався з двох

частин: «головні ідеї» та «головні правила». Основна мета Товариства була об'єднати всі слов'янські народи в одну федерацію, з столицею в Україні, в якій кожен народ зберіг би свою самостійність та свободу. Ключову роль у цьому відводили українцям, що мали традиції слов'ян та глибоку релігійність. Україна мала стати центром слов'янського союзу. Києву відводилась роль столиці федерації, де мав би збиратися загальний сейм (1 раз на 4 роки).

Діяльність Кирило-Мефодіївців:

1. Проводили пропагандистську діяльність:
  - писали звернення до народу;
  - любіювали свої ідеї в університеті;
  - поширювали твори Т. Шевченка.
2. Відкривали в селах школи для народу.
3. Склали шкільні підручники.
4. Видавали книги та журнали, зокрема першу навчальну книгу з історії України, яка мала назву «Повість про український народ» [3].
5. Збирали фінанси на видання популярних книжок.

Рис. 1. Книга буття українського народу

Рис. 2. Діячі Кирило–Мефодіївського братства.

Товариства розділялися на дві течії :

- 1) Ліберального спрямування (П. Куліш, М. Костомаров, В. Білозерський). Виступали за реформи;
- 2) Та радикального спрямування (Т. Шевченко, М. Гулак, І. Посяда, Г. Андрузький, О. Навроцький). Виступали за зміну влади шляхом революції.

На превеликий жаль, Кирило-Мефодіївське братство проіснувало всього 14 місяців. Однак за такий короткий термін залишило слід в історії на багато поколінь вперед.

За доносом провокатора студента Петрова братство було викрите і розгромлене жандармами. Ідеї братства справді налякали імперський уряд, адже його дії були досить рішучими. Справу взяв сам імператор Микола Перший, і в режимі повної таємниці, без суду членам спільноти дали різні терміни ув'язнення та заслання. Тарасу Шевченку дісталось найбільше покарання серед усіх. Під час обшуку знайшли поему «Сон», через що він отримав 10 років солдатської служби в Казахстані без права писати і малювати. На трирічний термін було ув'язнено в Шліссельбурзьку фортецю Миколу Гулака. Протягом року відбував ув'язнення Костомаров. Інших членів товариства було вислано у віддалені губернії під пильним нагляд поліції. До кирило-мефодіївців була причетна і жінка. Звали її Ганна Барвінок. Справжнє ім'я Олександра Білозерська-Куліш. Ганна була першою українською письменницею, яка писала твори українською мовою. В. Білозерський був її братом, П. Куліш – чоловіком, а Т. Шевченко-хорошим другом [1]. Тому арешт рідних жінка сприйняла дуже важко. Після смерті П. Куліша дружина заклала сімейний хутір, щоб мати змогу видати його твори.

Згідно поглядів історика Симоненка Р. Г., феномен Кирило-Мефодіївського братства полягає у тому, що воно було першою спробою супротиву від молоді інтелігенції. Братство вперше впровадило політичну програму національно-визвольного руху, яка стала орієнтиром для його послідовників. Не менш важливим було і те, що Кирило-Мефодіївське братство стало самостійним політичним утворенням, яке організаційно не підпорядковувалося, а ідеологічно не копіювало політичних поглядів жодної з загальноросійських суспільних рухів. Це дуже гарно вплинуло на українську свідомість.

Український історик Орест Субтельний вказував, що Кирило-Мефодіївське товариство одне з перших явило собою, хоч і невдалу, спробу інтелігенції перейти від культурницького до політичного етапу національного розвитку, а й привернуло пильну увагу царського уряду (що доти постійно намагався реалізувати карту українофільства

проти польських культурних коливань в Україні) до потенційної небезпеки інноваційної національної свідомості українців; ліквідація товариства була поштовхом до наступу антиукраїнської політичної еліти і започаткувала процес довгої безупинної боротьби української інтелігенції з російським царизмом [5].

5. ВИСНОВОК

Отже, політична програма Кирило-Мефодіївського братства виражала прагнення української інтелігенції до національного ствердження та суспільних трансформацій. Його члени, серед яких були Микола Костомаров, Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Микола Гулак, намагались відновити українську культуру, й сприяли формуванню політичної освіченості українського народу. Вони наголошували на створенні федеративної української держави, в якій всі слов'янські народи могли б жити на основі рівності та культурної автономії. Ці ідеї пропагували реформування політичної системи в напрямку демократичних принципів і соціальної справедливості. Попри короткий період існування, Кирило-Мефодіївське братство залишило глибокий слід в історії України, його ідеї стали основою для подальших національно-визвольних рухів і сприяли формуванню сучасної української національної свідомості. Братство продемонструвало важливість поєднання політичних, культурних і соціальних аспектів у боротьбі за національну свободу, самостійність і демократичні зміни.

Список літератури

- [1] Нахлік Є. К., Нахлік О. М. Творчість Шевченка в поетичному освоєнні та публіцистично-літературознавчому осмисленні Євгена Маланюка. *Ключ*. Вип. XX. 2010. 23 березня.
- [2] Кирило-Мефодіївське товариство: у 3 т. К.: Наукова думка, 1990. Т. 3. 415 с.
- [3] Горський В. С. Історія української філософії: курс лекцій. К.: Наукова думка, 1996. 285 с.
- [4] Кармазіна М. Кирило-Мефодіївське товариство *Політична енциклопедія*. / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. С.211.

ⁱ Робота виконана під керівництвом д.і.н проф. Василя Деревінського